

Заїчко Владислава Валеріївна,
*аспірантка кафедри соціальної філософії,
філософії освіти та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
orcid.org/0000-0002-4350-4263
zaichko.vlada@gmail.com*

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ: ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ АНАЛІЗ СИМВОЛІВ, МОВИ ТА ПАМ'ЯТІ

У статті досліджено процеси формування та збереження національної ідентичності в умовах кризи, зокрема під час війни та примусової міграції. Аналіз базується на філософському підході до розуміння національної ідентичності як динамічної та багатопланової конструкції, що активно змінюється під впливом соціально-політичних подій. За допомогою герменевтичної методології Поля Рікера у статті зосереджено увагу на інтерпретації символів, наративів і метафор, які відображають колективний досвід українського суспільства в умовах війни. Метафори Оксани Забужко, як-от «тюрма народів» і «співкамерники», розглядаються як культурні маркери, що не лише описують травматичний досвід, але і сприяють усвідомленню національної ідентичності як форми опору. Особливу увагу приділено ролі освіти та її конституціоналізації як засобу збереження культурної пам'яті та виховання нових поколінь у дусі національної єдності. Автори звертають увагу на важливість освітньої системи, яка не лише забезпечує передачу знань, але й формує ціннісні орієнтири, сприяє консолідації нації в умовах соціальних потрясінь. У контексті досвіду польської освітньої системи, що приймає українських дітей-біженців, розглядаються виклики, пов'язані з інтеграцією цих дітей у нове середовище та збереження їхньої національної ідентичності. Також розкрито роль міграції у формуванні національної ідентичності, коли примусове переселення активізує процеси самовизначення та посилює зв'язок із культурним корінням. Міграційний досвід стає важливим чинником, що сприяє як збереженню національних цінностей, так і адаптації до багатокультурного середовища, забезпечує нові можливості для переосмислення ідентичності. На основі досліджень і аналізу культурних символів і освітніх практик у статті показано, що національна ідентичність в умовах кризи перетворюється на потужний ресурс, який допомагає суспільству зберегти цілісність і стійкість перед викликами глобалізації та соціально-політичних змін.

Ключові слова: національна ідентичність, війна, міграція, освіта, герменевтика, культурна пам'ять.

Zaichko Vladyslava,
*Postgraduate Student
at the Department of Social Philosophy,
Philosophy of Education and Educational Policy
Ukrainian State Dragomanov University
orcid.org/0000-0002-4350-4263
zaichko.vlada@gmail.com*

NATIONAL IDENTITY IN THE CONTEXT OF WAR: A HERMENEUTICAL ANALYSIS OF SYMBOLS, LANGUAGE AND MEMORY

The article examines the processes of formation and preservation of national identity in crisis conditions, particularly during war and forced migration. The analysis is based on a philosophical approach to understanding national identity as a dynamic and multi-layered structure actively changing under the influence of socio-political events. Using Paul Ricker's hermeneutic methodology, the article focuses on interpreting symbols, narratives, and metaphors that reflect the collective experience of Ukrainian society during the war. Oksana Zabuzhko's metaphors, such as the "prison of nations" and "cellmates", are considered cultural markers that describe traumatic experiences and contribute to the awareness of national identity as a form of resistance. Special attention is paid to the role of education and its constitutionalization to preserve cultural memory and educate new generations in the spirit of national unity. The authors draw attention to the importance of the educational system, which not only

ensures the transfer of knowledge but also forms value orientations, contributing to the consolidation of the nation in conditions of social upheaval. In the context of the experience of the Polish educational system, which accepts Ukrainian refugee children, the challenges associated with the integration of these children into a new environment and the preservation of their national identity are considered. The role of migration in forming national identity is also revealed when forced resettlement activates the processes of self-determination and strengthens the connection with cultural roots. The migration experience becomes an essential factor contributing to both the preservation of national values and adaptation to a multicultural environment, providing new opportunities for rethinking identity. Based on research and analysis of cultural symbols and educational practices, the article shows that national identity in crisis conditions turns into a powerful resource that helps society maintain integrity and resilience in the face of challenges of globalization and socio-political changes.

Key words: national identity, war, migration, education, hermeneutics, cultural memory.

Вступ. Національна ідентичність – це складний феномен, який поєднує в собі елементи історичної пам'яті, культурних символів і мови, що слугують основою для самовизначення індивіда в соціумі. Поняття національної ідентичності, сформоване під впливом багатовікових культурних традицій, зберігає свою актуальність навіть в умовах глобалізації, коли кордони між культурами стають все менш чіткими. Нині, коли війна в Україні принесла нові виклики національному самоусвідомленню, зокрема через війну, примусову міграцію та руйнування культурної спадщини, потреба у збереженні та відновленні національної ідентичності набуває нової значущості.

Використання герменевтичної методології Поля Рікера дозволяє не лише зрозуміти цей феномен, а й виявити приховані смисли, які формують основу національної ідентичності через інтерпретацію символів, текстів і наративів, що закріплюють колективну пам'ять. Як стверджує П. Рікер, інтерпретація є ключем до розуміння глибинного значення тексту та його зв'язку з досвідом людини. У цьому контексті аналіз символів і мови стає особливо важливим, оскільки вони є засобами, через які народи передають свій унікальний досвід, отже, і свою національну ідентичність, з покоління в покоління.

Окрім того, метафоричний підхід Оксани Забужко, яка використовує яскраві символи і знакові образи для опису кризових явищ у суспільстві, дозволяє глибше зануритись у проблему національної ідентичності під час війни. Її образи, як-от «диктатура телевізора» чи «ріки крові», створюють символічну рамку, яка відображає біль, страхи та переживання українського суспільства в умовах сучасної війни. Отже, мова та культурні символи стають не просто засобами вираження, а й дієвими

інструментами самовизначення та протистояння в умовах кризи.

У статті розглядається, як мова та культурні символи формують національну ідентичність, як вони можуть бути використані для її збереження та відновлення під час соціальних і політичних потрясінь. Застосування герменевтичного аналізу дозволяє виявити, як колективна пам'ять і культурна спадщина закріплюються через текст і символи, створюючи зв'язок між минулим і сучасним. Це дослідження покликане розкрити глибокі корені ідентичності, які об'єднують суспільство та надають йому стійкості перед лицем кризи.

Мета статті полягає у проведенні аналізу національної ідентичності крізь призму герменевтики та символічної семантики. У статті зосереджено увагу на ролі мови, культурних символів і метафор у формуванні національної свідомості, що дозволяє виявити, як національна ідентичність не лише відображає реальність, але й стає інструментом захисту та відновлення колективного самовизначення.

Методологія дослідження. Герменевтичний підхід Поля Рікера підкреслює важливість інтерпретації текстів і символів для розуміння соціальних змін. П. Рікер стверджує, що «само-розуміння людини має бути опосередкованим через витлумачення та критику знаків «Я», розсіяних у світі» (Рікер, 2000, с. 3). Цей підхід є ключовим для аналізу освітніх процесів під час кризових ситуацій, коли зміст навчання та комунікації зазнає значних трансформацій. Освітні тексти стають своєрідними відображеннями соціальних змін, їх інтерпретація допомагає розкрити приховані смисли, що формують суспільну свідомість.

Ф. Джексон аналізує обмеження фізикалізму та наголошує на важливості досвіду, який виходить за рамки фізичних фактів:

«Мері, навчившись усіх фізичних фактів, усе ще не знала, як це – бачити червоне» (Джексон, 2024, с. 3). Цей аргумент вказує на те, що реальність не може бути цілком зрозумілою без урахування досвіду, що виходить за межі суто об'єктивних знань. Це перегукується з герменевтичним підходом, який акцентує увагу на значеннях, які неможливо пізнати лише через об'єктивні факти, але які вимагають глибокої інтерпретації.

Згідно з П. Рікером, розуміння текстів і символів потребує врахування як буквального значення, так і їхньої метафоричної складової частини: «Метафора не може бути буквально парафразованою без втрати свого семантичного змісту» (Рікер, 2000, с. 4). У контексті освітніх змін під час війни це означає, що освітні процеси не можуть бути зведені до простої передачі знань; вони містять символічні та культурні значення, які необхідно інтерпретувати. Аналіз таких символів допомагає краще зрозуміти, як війна впливає на навчання, комунікацію та міжособистісні відносини в освітньому середовищі.

Ф. Джексон також підкреслює, що існують аспекти знання, які неможливо охопити лише через об'єктивний аналіз: «Після виходу із чорно-білої кімнати Мері відкрила новий вимір реальності, що до цього був для неї прихований» (Джексон, 2024, с. 2). У навчальному процесі під час кризи учасники також стикаються з новими аспектами реальності, які раніше були непомітні. Це знову підкреслює важливість герменевтики, яка дозволяє досліджувати не лише те, що є явним, але й приховані смисли, що формують нові освітні реалії.

Отже, як стверджує П. Рікер, «рефлексія повинна стати інтерпретацією, оскільки я не можу схопити акт існування інакше, як через знаки, розсіяні у світі» (Рікер, 2000, с. 95). Освітні трансформації в умовах війни можна зрозуміти лише через аналіз символів, що відображають суспільні зміни. Це робить герменевтичний підхід надзвичайно важливим для аналізу освітнього простору під час кризи, коли кожен знак і символ набуває нового значення.

Ф. Джексон робить акцент на тому, що досвід не може бути цілком пояснений лише через об'єктивні дані: «Фізичні факти не є достатніми для розуміння всіх аспектів людського досвіду» (Джексон, 2024, с. 4). Це підтверджує

необхідність герменевтики як методології, яка здатна охопити багатовимірність освітніх процесів у кризових ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. У наших попередніх роботах ми досліджували питання конструювання ідентичності в умовах цифрової епохи, коли технології значно впливають на процеси самовизначення та соціальної взаємодії. Зокрема, було підкреслено, що цифрова культура надає нові можливості для формування ідентичності, але також створює виклики у сфері приватності та контролю інформації. У роботі «Конструювання ідентичності та влада в епоху цифрових технологій» аналізується, як цифрові платформи здатні впливати на соціальні уявлення про себе й інших, з використанням алгоритмічних підходів для формування інформаційних потоків, що зумовлюють окремі соціальні наративи (Заїчко, 2023). Це актуально й для національної ідентичності, яка, трансформуючись у цифровому середовищі, стає частиною глобальних інформаційних мереж, але водночас наражається на ризик фрагментації під впливом чужих культурних практик.

Мовна політика також відіграє ключову роль у формуванні ідентичності, особливо для іноземних студентів, які навчаються в Україні. У роботах “Language Policy for International Students in Ukrainian Higher Education Institutions” і «Мовна політика навчання іноземних здобувачів у закладах вищої освіти України» ми розглядали, як мовна інтеграція може впливати на культурну ідентичність і адаптацію іноземних студентів (Zaichko, 2021; Заїчко, 2020). Використання української мови як основного навчального інструменту підтримує національну ідентичність, водночас сприяє міжкультурному діалогу. Для українських студентів і викладачів мовна політика стає засобом захисту культурних цінностей у мультикультурному середовищі, а для іноземців – способом долучення до українського соціокультурного простору, що дозволяє зберегти унікальність української ідентичності навіть у часи глобалізації.

Арістотель у своїй праці «Нікомахова етика» розглядає питання доброчесності як основи для щасливого та повноцінного життя. Він стверджує, що кожна людина прагне досягти *евдемонії* – стану гармонії та благополуччя, який можна досягти лише через реалізацію своїх

моральних і розумових здібностей. Арістотель акцентує на тому, що добродієність є не вродженою рисою, а навичкою, яка формується через виховання і практику. Лише вчинки, що здійснюються відповідно до розуму та моральних норм, можуть сприяти досягненню справжнього блага. У контексті цього суспільна ідентичність також може розглядатися як сфера, що потребує добродієсного підходу та здатності кожного індивіда до самовдосконалення (Арістотель, 1998). Цей принцип може бути корисним для розуміння соціальної поведінки в умовах війни, коли люди, шукаючи балансу між потребою в самозбереженні та взаємодопомозі, повинні діяти з добродієністю. В умовах війни та соціальних трансформацій досягнення етичного балансу між особистими і суспільними потребами є важливим аспектом, який сприяє збереженню суспільної гармонії та колективної ідентичності.

Перехід від колективної ідентичності до національної полягає в усвідомленні спільної історії, культурних цінностей і символів, які об'єднують людей в одну націю, надають їм почуття приналежності до чогось більшого, ніж окрема соціальна група. Колективна ідентичність базується на загальних рисах, які люди поділяють у межах визначеного соціального або культурного контексту, як-от мова, традиції чи світоглядні цінності. Національна ідентичність водночас включає ці елементи, але також має сильніший акцент на історичних наративах, державній символіці та географічній території, які формують уявлення про спільну долю та майбутнє. Отже, національна ідентичність – це форма колективної ідентичності, яка виходить за межі простої соціальної єдності, перетворює її на усвідомлення єдності на рівні цілої нації, особливо в умовах криз, які підсилюють потребу у відчутті національної приналежності та захисту спільних цінностей.

Відомо, що національна ідентичність – це не лише питання культури та мови, а й глибоке відчуття спільного минулого та відповідальності за майбутнє. В умовах війни ідентичність стає ще більш осмисленою та чіткою, трансформуючись у символічний щит, який допомагає людям виживати й об'єднуватися в боротьбі. Оксана Забужко підкреслює, що війна не лише стирає кордони між людьми, але й руйнує «спів-чуття, спів-переживання – відчуття ліктя,

підставленого плеча» (Забужко, 2022, с. 73). У цьому сенсі національна ідентичність стає механізмом, що дозволяє подолати соціальну атомізацію та зберегти відчуття солідарності в часи крайнього напруження.

Метафори, які використовує Оксана Забужко у своїх есеях, зокрема в «Найдовшій подорожі», мають глибокий символічний зміст, що дозволяє заглибитися в розуміння національної ідентичності як процесу. О. Денис зазначає, що метафори О. Забужко демонструють багатовимірність української ідентичності, яка формується через особисті переживання та культурну пам'ять (Денис, 2014). У контексті національної ідентичності такі метафори стають засобами, які дозволяють українцям виразити свої прагнення до самостійності, свободи та зв'язку з рідною землею. У «Найдовшій подорожі» авторка розглядає ідентичність як мандрівку, що вимагає від людини не лише пізнання себе, але й збереження зв'язку з колективною свідомістю свого народу, що є важливим в умовах кризи та глобалізації.

Згідно з аналізом О. Денис, метафори О. Забужко також підкреслюють глибокі зв'язки між індивідуальною та національною ідентичністю, де особисті переживання стають частиною спільного культурного досвіду (Денис, 2014). Наприклад, у тексті метафори подорожі та коренів символізують тяглість культурної пам'яті, що передається від покоління до покоління, зберігаючи національну спадщину. Завдяки цим метафорам національна ідентичність постає не як статична, а як динамічна категорія, що постійно розвивається під впливом змін у суспільстві. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти роль літератури та культури у формуванні ідентичності, оскільки вони дають змогу осмислити особистий досвід як частину загальнонаціональної історії та спадщини.

О. Забужко, звертаючись до історичного досвіду країн, що пройшли радянський вплив, описує народи «колишнього Варшавського блоку» як «співкамерників» у тюрмі імперії (Забужко, 2022, с. 27). Цей образ актуалізує питання культурного спадку, який продовжує визначати долі сучасних поколінь. Для українського народу національна ідентичність є інструментом не лише самоусвідомлення, але й відторгнення від колоніальної спадщини,

прагненням подолати «раковий розрив міліції і розгул корупції» (Забужко, 2022, с. 108), що залишився у спадок від радянської системи. Отже, герменевтичний аналіз символів та метафор О. Забужко дозволяє виявити глибокі емоційні та соціальні механізми, що об'єднують людей перед лицем загрози.

Нині Україна постає як «народ-воїн» (Забужко, 2022, с. 119), і цей образ є вираженням ідентичності, що формувалась через боротьбу за свободу та незалежність. Символіка війни, на яку посилається О. Забужко, підкреслює важливість національної єдності в умовах кризи. Зазначена метафора не лише відображає сучасний стан нації, але й служить основою для консолідації зусиль і мобілізації всіх ресурсів у боротьбі проти агресора. У цьому сенсі ідентичність стає не просто культурним маркером, а джерелом сили й опору, який проявляється на всіх рівнях суспільного життя.

Національна ідентичність українців, як зазначає О. Забужко, не є простою концепцією, а радше «колекцією стресових станів» (Забужко, 2022, с. 16), що виникає в умовах постійної загрози. Герменевтика П. Рікера допомагає зрозуміти, як ці стани, метафорично виражені через мову та символіку, стають частиною культурної пам'яті та підтримують національне самоусвідомлення. Метафори О. Забужко підкреслюють тягар і труднощі, з якими стикається суспільство, а також роблять видимими психологічні аспекти ідентичності, формуючи колективний досвід.

Образ «тюрми народів» (Забужко, 2022, с. 137), що характеризує колишню імперію, уособлює важливий аспект національної ідентичності, а саме звільнення від колоніального минулого та пошук нового шляху. О. Забужко висловлює колективний біль і водночас надію на звільнення, яка закладена в ідеї національного відродження. Інтерпретація цієї метафори через герменевтичний підхід дозволяє поглиблено осмислити процеси переосмислення минулого, які необхідні для формування повноцінної національної ідентичності.

Ситуація із примусовою міграцією українських дітей до Польщі під час війни є складним соціальним явищем, яке впливає на формування ідентичності й адаптацію цих дітей до нових умов. Згідно з дослідженнями А. Каліновської, Б. Краковської та М. Салковської, соціальні

реакції польського суспільства на присутність українських дітей варіюються від підтримки та солідарності до виникнення соціальної напруженості в окремих регіонах (Kalinowska et al., 2023). Це явище є наслідком як емоційної залученості поляків до ситуації в Україні, так і культурного шоку, який відчувають обидві сторони в умовах тривалої адаптації.

У дослідженні М. Федеровича та С. Терепищого про польську систему освіти в умовах війни детально аналізуються виклики, з якими стикаються польські школи, які приймають українських дітей (Federowicz, Terapyshchy, 2024). Серед основних труднощів, виділених авторами, є мовний бар'єр, що ускладнює процес навчання та соціальної інтеграції. Польські школи були змушені оперативним чином адаптуватися, упроваджувати додаткові заняття з польської мови та створювати спеціальні освітні програми для українських дітей. У багатьох випадках підтримка з боку вчителів і польських учнів допомагає українським дітям відчувати себе частиною спільноти, що сприяє їхній інтеграції.

Окрім того, А. Каліновська та її колеги зазначають, що українські діти, які пережили травматичний досвід війни, мають особливі психологічні потреби (Kalinowska et al., 2023). Польські школи, намагаючись відповідати цим потребам, часто залучають психологів і створюють підтримувальні програми. Проте наявність великої кількості українських учнів із такими потребами перевантажує систему підтримки, що потребує залучення додаткових ресурсів. У таких умовах постає потреба у створенні міждержавних програм підтримки для забезпечення повноцінної інтеграції дітей і мінімізації впливу травматичних переживань на їх навчання та соціальну адаптацію.

М. Федерович і С. Терепищій також акцентують на важливості збереження культурної ідентичності українських дітей, які змушені інтегруватися в нове культурне середовище (Federowicz, Terapyshchy, 2024). Польські школи, розуміючи цю проблему, намагаються включати елементи української культури в освітній процес, підтримують українську мову та культуру на рівні навчальних програм і шкільних заходів. Такий підхід дозволяє українським дітям не лише адаптуватися до нових умов, але й зберегти зв'язок із рідною

культурою, що сприяє їхньому емоційному комфорту та формуванню цілісної ідентичності в умовах міграції.

Сучасна польська система освіти зіткнулася з унікальними викликами через великий потік українських дітей, що прибули у країну через війну. М. Федерович і С. Терепищій підкреслюють, що польська освіта намагається не лише адаптувати цих дітей до нових умов, але й сприяти їхній інтеграції в нове культурне середовище, за збереження водночас їхньої національної ідентичності (Federowicz, Teresyshchyi, 2024). Важливим аспектом цієї інтеграції є забезпечення мовної підтримки, додаткових освітніх ресурсів і психологічної допомоги, що дозволяє українським дітям краще пристосуватися до нового навчального середовища. Такий підхід сприяє не лише ефективній інтеграції дітей, але й загальному зміцненню відносин між українським і польським народами.

У ширшому контексті С. Терепищій підкреслює важливість формування освітніх стратегій, спрямованих на побудову миру та взаєморозуміння, особливо в умовах глобальних конфліктів (Терепищій, 2021). Він наголошує, що освіта може виступати потужним інструментом у миротворчій діяльності, коли вона сприяє розвитку цінностей толерантності, співчуття та взаємної підтримки. Щодо українських дітей у польських школах, освітня система, що підтримує ці цінності, може не лише допомогти їм адаптуватися, але і сприяти формуванню їхньої стійкості та здатності до співпраці в мультикультурному середовищі. Отже, освіта, яка орієнтована на миротворчість і взаємне розуміння, може стати ключем до інтеграції дітей, які пережили травматичний досвід війни, а також сприяти створенню більш згуртованого та стабільного суспільства.

В. Андрущенко та колеги аналізують процес конституціалізації освітнього простору Європи та підкреслюють, що освіта відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності, інтегруючи аксіологічні засади та культурні цінності в освітні програми (Андрущенко та ін., 2014). Важливим аспектом цього процесу є здатність освіти не лише передавати знання, а й виховувати громадянську свідомість, що ґрунтується на повазі до національних цінностей і традицій. Отже, освітня система стає

своєрідним інструментом для формування та зміцнення національної ідентичності, закладає фундамент спільного розуміння та поваги до культурної спадщини. В умовах глобалізації, яка спричиняє взаємопроникнення культур, конституціалізація освіти допомагає зберегти автентичність національної ідентичності, що сприяє стійкості національних спільнот у європейському просторі (Андрущенко та ін., 2014).

Окрім збереження національних цінностей, конституціалізація освіти, за словами В. Андрущенка, забезпечує також формування відкритого і демократичного суспільства, де національна ідентичність поєднується із загальноєвропейськими гуманістичними принципами (Андрущенко та ін., 2014). Це стає особливо важливим для країн, які мають складну історію або перебувають у стані соціальних потрясінь. Виховання молоді в дусі національної гордості разом із повагою до інших культур формує не лише сильну національну, але й колективну європейську ідентичність, де кожна нація зберігає свої особливості, проте інтегрується в ширший ціннісний простір. Освіта в цьому контексті слугує платформою, що дозволяє молоді зберігати власну ідентичність і водночас брати активну участь у формуванні культурного та ціннісного європейського простору.

Повертаючись до метафор О. Забужко, варто відзначити, що вони не лише передають емоційне напруження та травматичний досвід українського суспільства, але й дозволяють усвідомити національну ідентичність як форму опору. Наприклад, описом пострадянських країн як «співкамерників» у «тюрмі народів» авторка підкреслює глибокий травматичний досвід спільної історії із пригніченням національної свободи (Забужко, 2022). Цей образ також нагадує про незавершеність національного визволення, що продовжує жити боротьбу за культурну та політичну незалежність у сучасних умовах. О. Забужко використовує цю метафору як спосіб зберегти пам'ять про минуле і підтримати готовність протистояти загрозам, що і зараз ставлять під питання суверенітет і цілісність країни.

Метафора «раковий розріст міліції і розгул корупції» відображає руйнівний вплив радянської спадщини, яка продовжує отруювати сучасне українське суспільство (Забужко, 2022, с. 108). Цей образ підкреслює, що

національна ідентичність є не лише культурним явищем, а й політичним проєктом, спрямованим на подолання цих структурних викликів. У цьому контексті боротьба з корупцією стає не просто питанням правової системи, але й символом очищення національної ідентичності від нав'язаних зовнішніх впливів, що підтримувалися роками. Цей процес перетворення та відновлення не є швидким або легким, але він є необхідним для збереження культурної цілісності та відновлення національного духу.

Метафора «повсюдно розлитою повинню дзюркотить українська мова різного ступеня чистоти» передає зусилля українського народу щодо збереження і популяризації рідної мови в умовах культурної експансії (Забужко, 2022, с. 23). Для О. Забужко мова є не просто засобом комунікації, а справжнім символом національної ідентичності, що проникає в усі сфери життя та відображає багатство і різноманітність української культури. Мова, як зазначає авторка, є тісно пов'язаною з національною свідомістю, і її поширення та розвиток є способом закріплення національної ідентичності у свідомості наступних поколінь. У цьому сенсі мовна ідентичність стає важливим аспектом колективного самовизначення, підтримки зв'язку з минулим і передачі культурної спадщини через мову і слово.

Висновки. По-перше, філософський аналіз національної ідентичності в умовах кризи показує, що ідентичність є не статичною категорією, а динамічною конструкцією, яка формується через складні процеси культурного самовизначення й осмислення історичного досвіду. Війна та соціальні потрясіння активізують національну самосвідомість, трансформують її у форму опору та збереження цінностей. Метафори О. Забужко, які використовуються для опису цього процесу, розкривають глибокі переживання народу і стають символами, що підсилюють колективне відчуття приналежності та єдності.

По-друге, філософський вимір національної ідентичності проявляється у зв'язку між індивідуальною свідомістю та колективною пам'яттю. Мова, символи та культурні наративи, що проникають у повсякденне життя, є засобами передачі цінностей і відчуттів, які підтримують стійкість суспільства. Герменевтичний підхід П. Рікера дозволяє глибше осмислити ці

символи як частину безперервного діалогу між минулим і теперішнім, де кожна людина інтерпретує власний досвід крізь призму загальнонаціональної пам'яті.

По-третє, національна ідентичність у філософському вимірі стає не тільки засобом самозбереження, але й інструментом для подолання спадщини колоніалізму та постійного збереження автентичності. Як показують метафори О. Забужко, боротьба з культурною та політичною спадщиною пригнічення є важливим кроком у формуванні ідентичності, заснованої на національних цінностях, а не на зовнішніх впливах. Це робить національну ідентичність дієвою, етичним обов'язком для кожного громадянина, що прагне зберегти зв'язок із рідною землею та культурою навіть у часи нестабільності.

По-четверте, міграції, особливо примусова міграція через війну, відіграють значну роль у переосмисленні національної ідентичності. Для тих, хто вимушено залишає свою країну, національна ідентичність стає джерелом підтримки та зв'язку з рідним домом, який зберігається навіть на чужині. Досвід українських дітей у Польщі, описаний у дослідженнях, підкреслює важливість культурної ідентичності, яка дозволяє їм інтегруватися в нове середовище та водночас не втрачати відчуття приналежності до свого народу. Міграційний досвід загострює відчуття національної приналежності та ставить перед суспільством питання збереження ідентичності в умовах багатокультурного середовища, що ще більше підсилює значення герменевтичного аналізу символів і мовних практик.

По-п'яте, освіта стає центральним інструментом у формуванні та підтримці національної ідентичності, особливо в умовах кризи. Вона не лише забезпечує передачу знань, але й сприяє формуванню цінностей, що об'єднують суспільство, а також зміцнюють почуття національної гордості та патріотизму. Освітня система, зокрема в умовах війни, може стати платформою для збереження культурної спадщини, виховання нового покоління на засадах національної єдності та солідарності. Конституціоналізація освітнього простору, як зазначають В. Андрущенко й інші дослідники, дозволяє інтегрувати аксіологічні засади в освітні програми, підтримувати зв'язок між особистою і національною ідентичністю через мову, літературу й історію.

Список використаних джерел:

- Андрущенко, В., Андрущенко, Т., Савельєв, В. (2014). Конституціоналізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір. Київ: МП «Леся». 460 с.
- Денис, О. (2014). Види метафор на основі есею Оксани Забужко «Найдовша подорож». *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 76, том 1, С. 162–166.
- Джексон, Ф. (2024). *Чого не знала Мері*. Київ: Київський університет. 4 с.
- Забужко, О. *Найдовша подорож*. Київ: Комора, 2022. 165 с.
- Заїчко, В. (2020). Мовна політика навчання іноземних здобувачів у закладах вищої освіти України. *Міждисциплінарні наукові дослідження: особливості та тенденції: матеріали Міжнародної наукової конференції*. 4 грудня, 2020 рік. Чернігів, Україна: МЦНД, с. 41–42.
- Заїчко, В. (2023). Конструювання ідентичності та влада в епоху цифрових технологій. *Цифрова культура: медіаграмотність, соціальна відповідальність, права людини*. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, С. 21–22.
- Рікер, П. (2000). *Про інтерпретацію*. Київ: Четверта хвиля. 432 с.
- Aristotle (1998). *Nicomachean Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press. 450 p.
- Federowicz, M., Terepyszchyi, S. (2024). *Polska edukacja wobec wojny w Ukrainie*. Warszawa: Studia BAS.
- Kalinowska, A., Krakowska, B., Sałkowska, M. (2023). *Analyses of Social Reactions During the War in Ukraine*. Kraków: UJ Press.
- Terepyszchyi, S. (2021). In Search of Peacebuilding Strategies for the Global Civilization: from “Education for War” to “Education for Peace”. *Philosophy and Cosmology*. Т. 27. С. 153–162.
- Zaichko, V. Language Policy for International Students in Ukrainian Higher Education Institutions. *Studia Warmińskie*, 2021, Т. 58, pp. 143–159.

References:

- Andrushchenko, V., Andrushchenko, T., Saveliev, V. (2014). Konstytutsionalizatsiia osvithnoho prostoru Yevropy: aksiolohichniy vymir [Constitutionalization of the educational space of Europe: axiological dimension]. Kyiv: MP Lesia]. 460 s. [in Ukrainian].
- Denys, O. (2014). Vidy metafor na osnovi esieiu Oksany Zabuzhko “Naidovsha podorozh” [Types of metaphors based on Oksana Zabuzhko’s essay “The Longest Journey”]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Current Issues of the Humanities]. Vyp. 76, Tom 1, pp. 162–166 [in Ukrainian].
- Jackson, F. (2024). Choho ne znala Meri [What Mary Didn’t Know]. Kyiv: Kyivskiy universytet, 4 s. [in Ukrainian].
- Zabuzhko, O. (2022). Naidovsha podorozh [The Longest Journey]. Kyiv: Komora, 165 s. [in Ukrainian].
- Zaichko, V. (2020). Movna polityka navchannia inozemnykh zdobuvachiv u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy [Language Policy for Teaching Foreign Applicants in Ukrainian Higher Education Institutions]. Mizhdystyplinarni naukovy doslidzhennia: osoblyvosti ta tendentsii: materialy mizhnarodnoi naukovoї konferentsii [Interdisciplinary Scientific Research: Features and Trends: Proceedings of the International Scientific Conference]. December 4, Chernihiv, Ukraine: MNTD, pp. 41–42 [in Ukrainian].
- Zaichko, V. (2023). Konstruktsiiuvannia identychnosti ta vlada v epokhu tsyfrovyykh tekhnolohii [Identity construction and power in the era of digital technologies]. Tsyfrova kultura: mediiahromotnist, sotsialna vidpovidalnist, prava liudyny [Digital Culture: Media Literacy, Social Responsibility, Human Rights]. Kyiv: Vyd-vo UDU imeni Mykhaila Drahomanova, pp. 21–22 [in Ukrainian].
- Riker, P. (2000). Pro interpretatsiiu [On Interpretation]. Kyiv: Chetverta khvylya, 432 s. [in Ukrainian].
- Aristotle (1998). *Nicomachean Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press. 450 p.
- Federowicz, M., Terepyszchyi, S. (2024). *Polska edukacja wobec wojny w Ukrainie* [Polish Education in the Face of the War in Ukraine]. Warsaw: Studia BAS [in Polish].
- Kalinowska, A., Krakowska, B., Sałkowska, M. (2023). *Analyses of Social Reactions During the War in Ukraine*. Kraków: UJ Press [in Polish].
- Terepyszchyi, S. (2021). In Search of Peacebuilding Strategies for the Global Civilization: from “Education for War” to “Education for Peace.” *Philosophy and Cosmology*. Vol. 27, pp. 153–162.
- Zaichko, V. (2021). Language Policy for International Students in Ukrainian Higher Education Institutions. *Studia Warmińskie*. Vol. 58, pp. 143–159.